

באר התורה / הג'ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת ויחי****"בְּךָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל"**

מקיים מצות ואהבת לרעה כמוך א"כ כל ישראל נחשבין כגוף אחד, ויוצא מי שאין מקיים את המצוה במה שמקיים חבירו. ובזה אמרתי לפרש גמרא מסכת שבת (לא א) האי אחד דאתי לקמיה שמאי גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולו על רגל א', דחפו באמת הבנין, בא לפני הלל גיירו אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד ופי' רש"י שיקיים ואהבת לרעה כמוך ובזה מקיים כל התורה ועיין בפ"י רש"י ז"ל שנדחק. ואני אמרתי לפרש ע"פ הנ"ל דאם אין אדם מקיים תרי"ג מצות מוכרח לגלגל עוד, והגר הזה ירא שלא יגלגל עוד, ורגל הוא לשון פעם כמו שנאמר "שלוש רגלים" (בלק כב כח). ואמר לו האחר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולו על רגל אחד שאקיים בפעם אחד ולא אצטרך לגלגל. **אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד, ובזה תוכל לקיים את התורה בפעם אחת דאף אם אתה לא תקיים אתה מוציא במה שישראל אחר מקיים וכו', עכ"ל.**

-ד-

בספר ישמח משה (שמות) עה"פ "וייטב אלקים למילדות" (שם א כ) וכו', והנראה לי דהנה בבית שמואל אחרון (פרשה זו) כתב לפרש הא דאיתא (שבת לא א) באחד שבא לפני שמאי וכו', והנה לדבריו אינו מובן מה שסיים 'ואידך פירושא היא זיל גמור'. **ונראה לי כי בודאי צריך לקיים כל המצוות שאפשר לו לקיים,** דאז אף שיש מצות שלא היה יכול לקיימן לא נחשב חסר משום זה, דמשלימין לו מצד האחדות, אף שאינו מקבל שכר על מה שלא עשה מכל מקום שלם הוי, **דכיון שהיה מקיים כל מה שהיה יכול לקיים הרי הם מפרשין דעתו דאלו היה יכול לקיים גם השאר היה מקיימן ואנוס הוא, ולכך משלימין לו מצד האחדות.** מה שאין כן כשאינו מקיים מה שיכול, אם כן אין לו פירוש וביאור על דעתו, דדלמא גם בהשאר גם אם היה יכול לקיים לא היה מקיימן, לכך אין משלימין לו מצד האחדות. **וזה דברי הילל 'ואידך' ר"ל שאר המצוות שאתה תוכל לקיים, 'פירושא היא' ר"ל שהם יפרשו דעתך במה שלא תוכל לקיים דהוא מצד אונס וישלימו לך מצד האחדות,** על כן 'זיל גמור' כדי שתקיים כל מה שבכחך, כן נראה לי להוסיף נופך על דבריו וכו' עכ"ל.

ומבואר שכל אחד ואחד חייב לקיים כל התרי"ג מצוות והוא צריך להיות ע"י גילגול, אמנם אם הוא באחדות עם כלל ישראל כל מצוה שכל אחד ואחד מישראל מקיים נזקף אליו, ובזה נחשב כאילו קיים כל התרי"ג מצוות.

ולפי מה שפירש בישמח משה הוא רק באופן דקיים מה שהיה בידו לקיים, שזה יפרשו דעתו במה שלא יוכל לקיים דהוא מצד אונס וישלימו לו מצד האחדות.

והנה תיבת 'גדול' עולה בגמטריא מ"ג, ועם מילוי עולה תרי"ג³. והוא רמז שחלק מהתרי"ג מתקיים ע"י מעשה וחלק ע"י מילוי כשהוא באחדות עם כלל ישראל, שכל מצוה שכל אחד ואחד מישראל מקיים נזקף לזכותו כאילו הוא קיים.

ויש לפרש לפי זה מה שאומרים - זה הקטן גדול יהיה כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה וכו', הכוונה דכמו שמצות מילה הוא מקיים בגופו כך יזכה לקיים כל המצוות שיכול לקיים בעצמו, ואז נחשב כל המצוות שאינו יכול לקיים כאילו קיימם כמו שנתבאר בישמח משה.

אחר, דהנה יש עוד תקנה לקיים כל התרי"ג מצוות על ידי לימוד התורה, דהנה אמרו רז"ל (מנחות קי א) כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה, וכן כל המצוות יכול לקיים על ידי עסק התורה בהלכה של אותה מצוה (ע"י בשלי"ה בתשובת"כ בהקדמה). וזה הוא הפירוש 'ואידך' ר"ל ועוד תקנה אחרת יש, 'זיל גמור' ועל ידי עסק התורה תוכל לקיים הכל עכ"ל. **והנה זה הפירוש היה נכון אם הוי אומר 'ואידך זיל גמור', אבל באמת לשון הגמרא הוא 'ואידך פירושא היא זיל גמור', אם כן לא יתכן פירוש זה, ולמה שכתבתי אתי שפיר בס"ד.**

³ גם תיבת 'הכמה' עולה בגמטריא ע"ג, ועם המילוי עולה תרי"ג (ע"י פענח רזא פ"י ויקהל), וחכמה היינו התורה כמו שנאמר "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח יב) ופי' רש"י והחכמה תורה, והוא רמז שחלק מהתרי"ג מתקיים ע"י מעשה וחלק ע"י מילוי.

"וַיִּבְרַכְם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר בְּךָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וְגו' ע"כ", ע"כ (ויחי מח כ).

בתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) וּבְרִיכְיוֹנָא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימְרָא בְּךָ יוֹסֵף בְּרִי יִבְרַכּוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל יְת יְנוֹקָא בְּיוֹמָא דְמְהוּלְתָא לְמִימְרָא יִשְׁוִינְךָ יְיָ כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וְכו' ע"כ.

גם נוהגים לברך את התינוק הנימול ביום המילה בנוסח זה: זה הקטן גדול יהיה כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים, וצריך ביאור כוונת ברכה זו.

-א-

ונראה בזה בהקדם מה שמבואר בשבת (לא א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. **אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור,** ע"כ.

בפי' רש"י (שם) דעלך סני לחברך לא תעביד "ריעה וריע אביך אל תעזוב" (משלי כו י) זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאו שיעבור חבירך על דברך, לשון אחר חבירך ממש, כגון גולה גנבה ניאוף ורוב המצוות: אידך שאר דברי תורה: פירושה דהא מילתא הוא, לדעת איזה דבר שנאו זיל גמור ותדע. עכ"ל.

-ב-

בספר לויית חן ואור יקרות (קדושים יט יח) בד"ה ואהבת לרעה כמוך. בפרק במה מדליקין (שבת לא א) מעשה בגוי אחד שבא לפני הלל א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה על רגל א', א"ל דעלך סני לחברך לא תעביד. **צריך ביאור השאלה של גר ותשובה של הלל. ונראה לפ' דאיתא בכוונת האר"י** (דף נח) **דכל א' מישראל צריך לקיים תרי"ג מצוות,** ואם לא בא לידו איזה מצוה כגון יבום או שלוח הקן או מעקה שאין לו בית, או צדקה שאין לו ממון, צריך להתגלגל בכמה גופים עד שיקיים כל המצוות וכו'.¹ לזה שאל אותו גוי מהלל שיגיריו ע"מ שילמוד כל התורה על רגל אחד היינו על גוף אחד, שלא יצטרך לבא לידי צער וגלגול בגופה אחרת לקיים המצוות, **והשיבו הלל על זה דעלך סני כו' דאיתא בספר עוללות אפרים** בסופו בדרוש המתחיל אתם נצבים היום דע"י שלום יקיים כל אחד מישראל כל המצוות אף מה שלא בא על ידו, לפי כיון שיש לו שלום עם כולם הרי הוא עם כולם נפש אחת וכל המצוות שמקיימן כולם הרי כאילו קיימן גם הוא. **לפי זה מה שהשיב לו הלל דעלך סני לחברך לא תעביד, למדו היטב בזה שיקיים כל התורה על רגל אחד על גוף אחד, דאחר שיאהב לחבירו כמותו יחשב כל המצוות שיקיימו הם כאלו הוא קיימן, ולא יצטרך לבא בגלגול משום קיום מצוות,** עכ"ל.

-ג-

בספר בית שמואל אחרון (ריש פ"י שמות) בד"ה ואמרתי הרבה טעמים ע"ז, וטעם א' אמרתי דהנה כתבו ס' מוסר דכל אדם צריך לקיים כל תרי"ג מצוות, ואם אין מקיים כל תרי"ג מצוות צריך לגלגל עוד הפעם. והנה כמה מצוות שאין כל אדם יכול לקיימו כמו מצות יבום וחליצה ומצות מילה למי שאין לו בן ולמי שלא מת אחיו בלא בנים, וא"כ איך ניצל מגלגול. **אך אם**

¹ שם: והנה ריש חלק (סנהדרין צא א) אמר אנטוניוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כו', א"ל אמשול לך משל למלך שהיה לו פרדס והושיב בו שומרים א' חגר וא' סומא כו', מה עשה הרכיב חגר על סומא ודן אותם כאחד, כך הקב"ה מביא הנשמה וזרקה בגוף ודן אותם כאחד כו'. **וכתב על זה בספר תורת חיים** (שם) המשיל הנשמה לחגר והגוף לסומא, נראה דזה היא הא דכתיב "כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחתי" (תהלים קטז ח), רמז לגוף שיש לו רגלים ואין לו עינים ולנשמה שיש לה עינים ואין לה רגלים, **שנתן דוד הודאה על שהציל השם מן גיהנם, הרי דרגל הוא כינוי לגוף שהוא רגל ונושא לנשמה כמו רגל לגוף.**

² שם: **והנה ראיתי בספר סמא דחיי** (דרוש ח) שכתב בשם החסיד מו"ה אברהם הכהן ז"ל לפרש האי דאחד שבא לפני שמאי וכו' ממש כמו שפירש הבית שמואל (אחרון) רק שהחסיד הנ"ל פירש 'ואידך זיל גמור' באופן